

Selkotekstit innostavat lukemaan

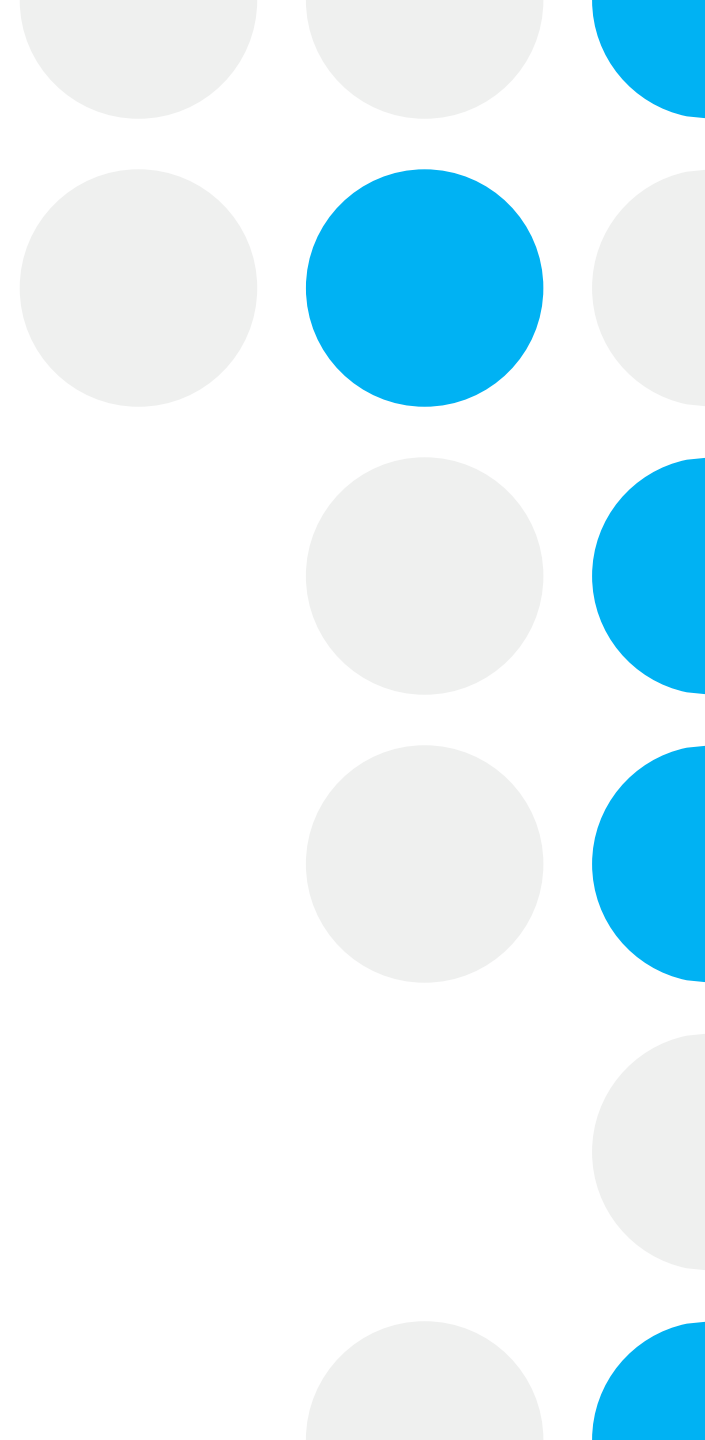
ÄOL 8.1.2025

Tuija Takala
selkokielen asiantuntija (Selkokeskus), selkokirjailija
äidinkielenopettaja
[Tuija Tuijata](#)
tuija.takala@gmail.com

Sisällys

1. Miksi selkokieltä?
  2. Kielen valinnat
  3. Esimerkkejä tietoteksteistä
  4. Selkokirjat: yleistä
  5. Väitteitä ja niiden avauksia
  6. Alun perin selkokielliset kaunokirjat
  7. Mukautettu kaunokirjallisuus
  8. Klassikkosarjasta
  9. Viimeiset tärpit
  10. Lisätietoja
-

1. Miksi selkokieltä?

Selkokielen tavoitteet

- Oikeus saada tietoa, jota on helppo ymmärtää.
- Auttaa
  1. saavuttamaan kirjat ja **lukemisen ilon**
  2. luetun ymmärtämistä: tiedon saanti
    - omista asioista päättäminen
    - yhteiskunnan toimintaan osallistuminen.

- [Selkokeskus. Selkokirjallisuus:](#)

Selkokirjallisuus

Selkoviestinnän tarve (Selkokeskus: tarvearvio 2019)

- Arvio 2019: **10–14 %:a**
- Sitä suurempi määrä hyötyy selkokielestä tai selkeästä, helposta yleiskielestä **etenkin tiedotuksessa ja ohjeissa**: noin 20 %:a.
- Uusi tarvearvio tulee 2025.

Vastaanottajan viestinnän rajoitteita

(Kognitiivisen) saavutettavuuden perusteet verkossa:

- näkövamma tai heikko näkö
- kuulovamma, kuurosokeus
- autismikirjon häiriöt
- neurologiset sairaudet
- puhevammaisuus
- kehitysvammaisuus
- mielenterveyden ongelmat ja muut psyykkiset toimintarajoitteet
- muistisairaudet
- liikuntavammat
- oppimisen vaikeudet (mm. luki, ADHD)
- hahmottamisen vaikeudet
- kielen osaamisen ja ymmärtämisen vaikeudet.

Selkoviestinnän tarpeen syyt:

- Pysyvä tarve, esim.
  - kehitysvamma
  - kehityksellinen kielihäiriö
  - lukivaikeus
  - ADHD
- Kielellinen kyky on huonontunut, esim.
  - muistisairaudet
  - afasia
- Väliaikainen tarve, esim.
  - suomen kielen opiskelija
  - vähemmistökielen puhuja
  - vaikea elämäntilanne, jonka vuoksi on hankalaa keskittyä, muistaa ja ymmärtää.

Pisa 2022: Tukea tasa-arvioiselle koulutielle (Jyväskylän yliopisto & OKM)

Taulukko 3.2 Oppilaiden prosenttiosuudet lukutaidon eri suoritustasoilla maahanmuuttajataustan mukaan

Suoritustaso	Ei maahanmuuttajataustaa	2. sukupolvi	1. sukupolvi
Taso 6 Huippulukutaito	1,3	0,6	0,0
Taso 5 Erinomainen lukutaito	8,2	2,5	0,9
Taso 4 Hyvä lukutaito	21,8	9,5	5,4
Taso 3 Tyydyttävä lukutaito	28,0	20,8	11,5
Taso 2 Välttävä lukutaito	22,4	27,5	21,4
Alle tason 2 Heikko lukutaito	18,2	39,1	60,8

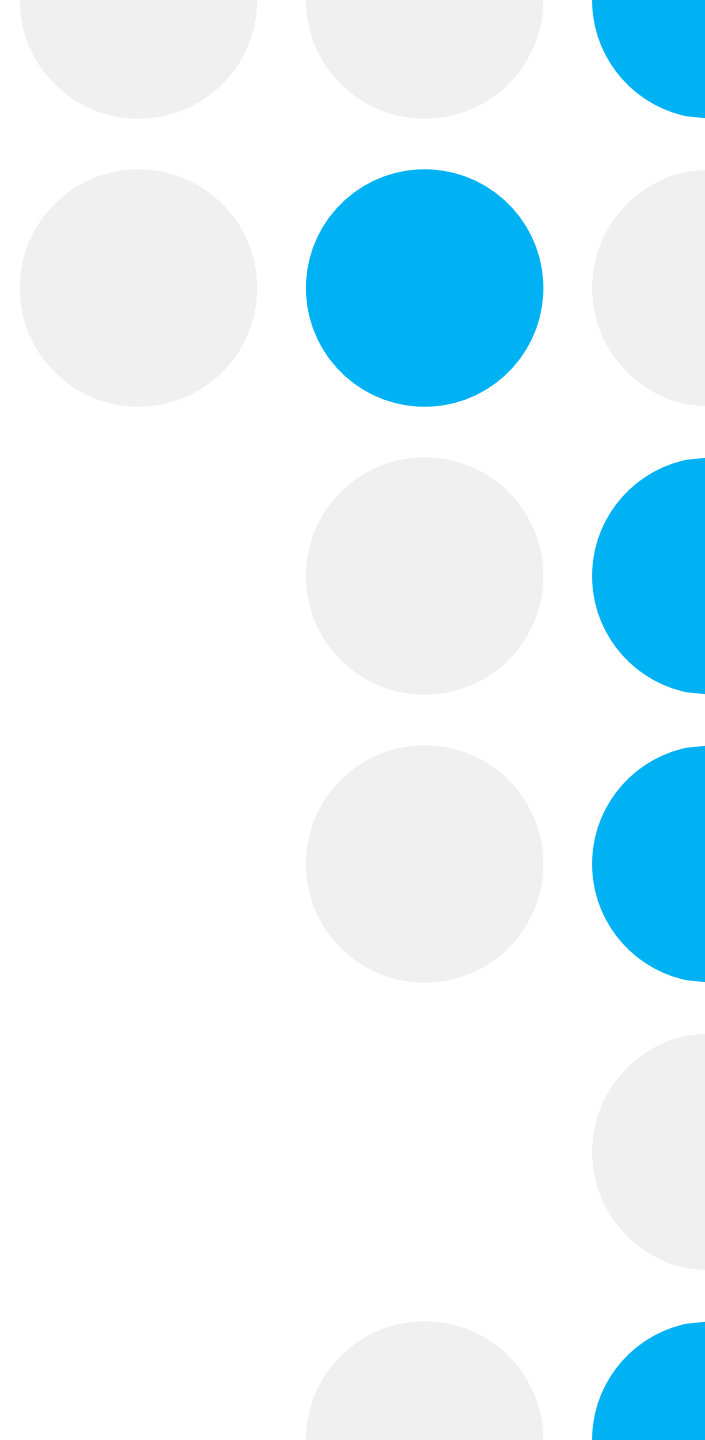
2. Kielen valinnat

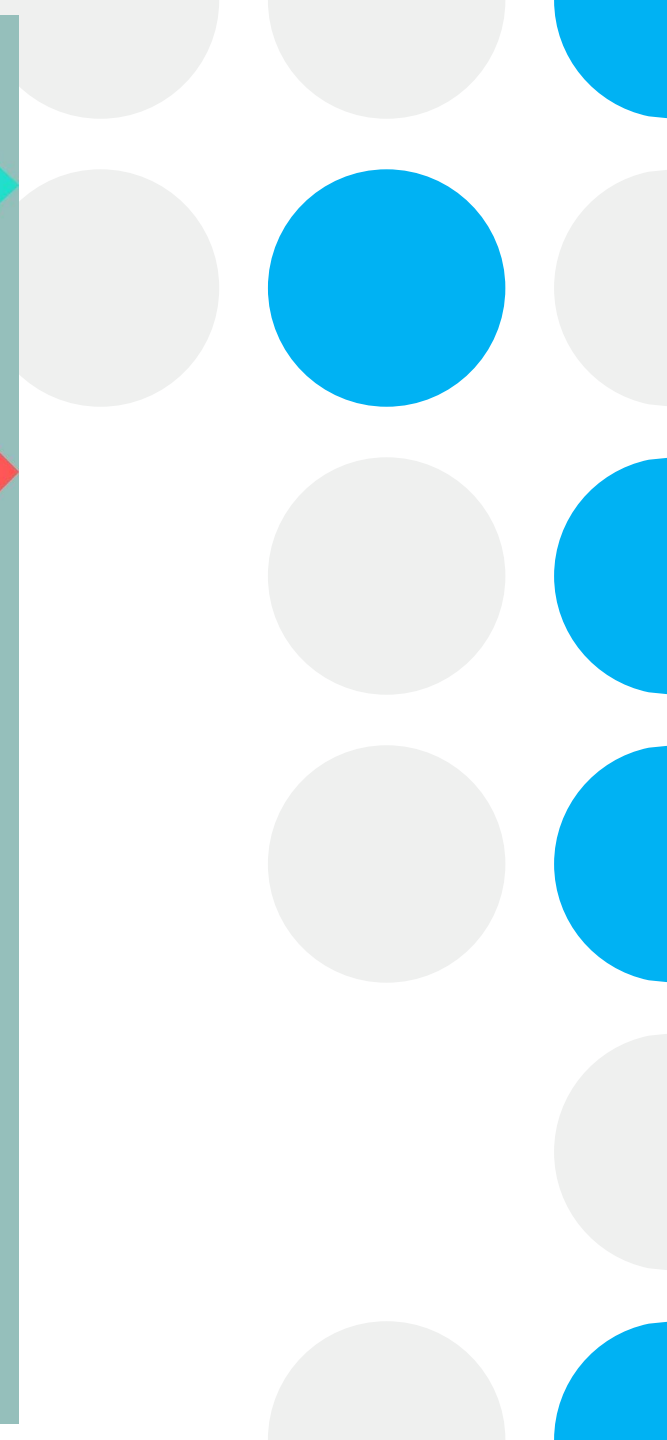

Kielitietoinen opettaja

- **on tietoinen käyttämästään kielestä**
  - tekee havaintoja esimerkiksi
    - kielen käytön tavoista
    - käyttämästään sanastosta ja kielen rakenteista
    - vastaanottajan ymmärtämisestä
  - **ymmärtää: sisältö ja kieli kuuluvat yhteen**
  - **valitsee kielen muodon, jota vastaanottaja ymmärtää**
  - ottaa vastaan palautetta ja kehittää taitojaan sen mukaan
  - tekee yhteistyötä.
-

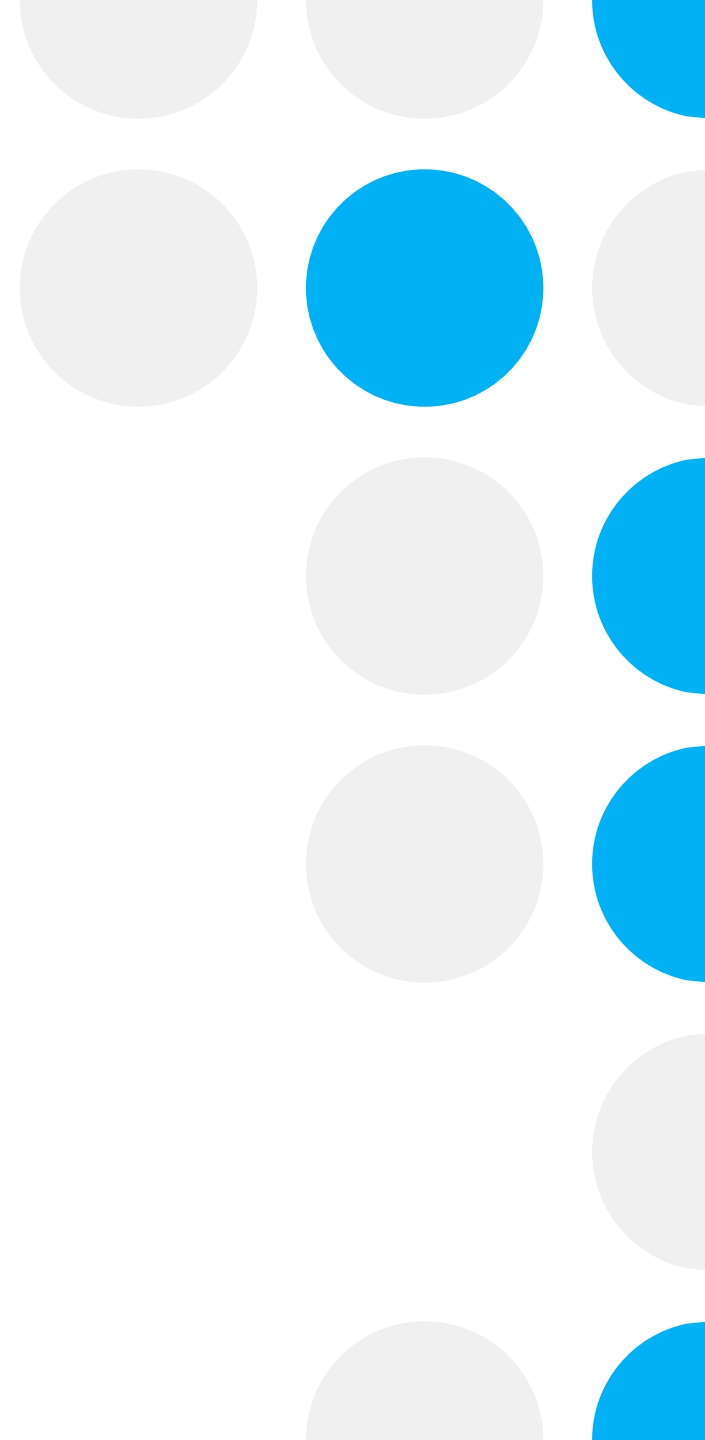

Kielimuodot

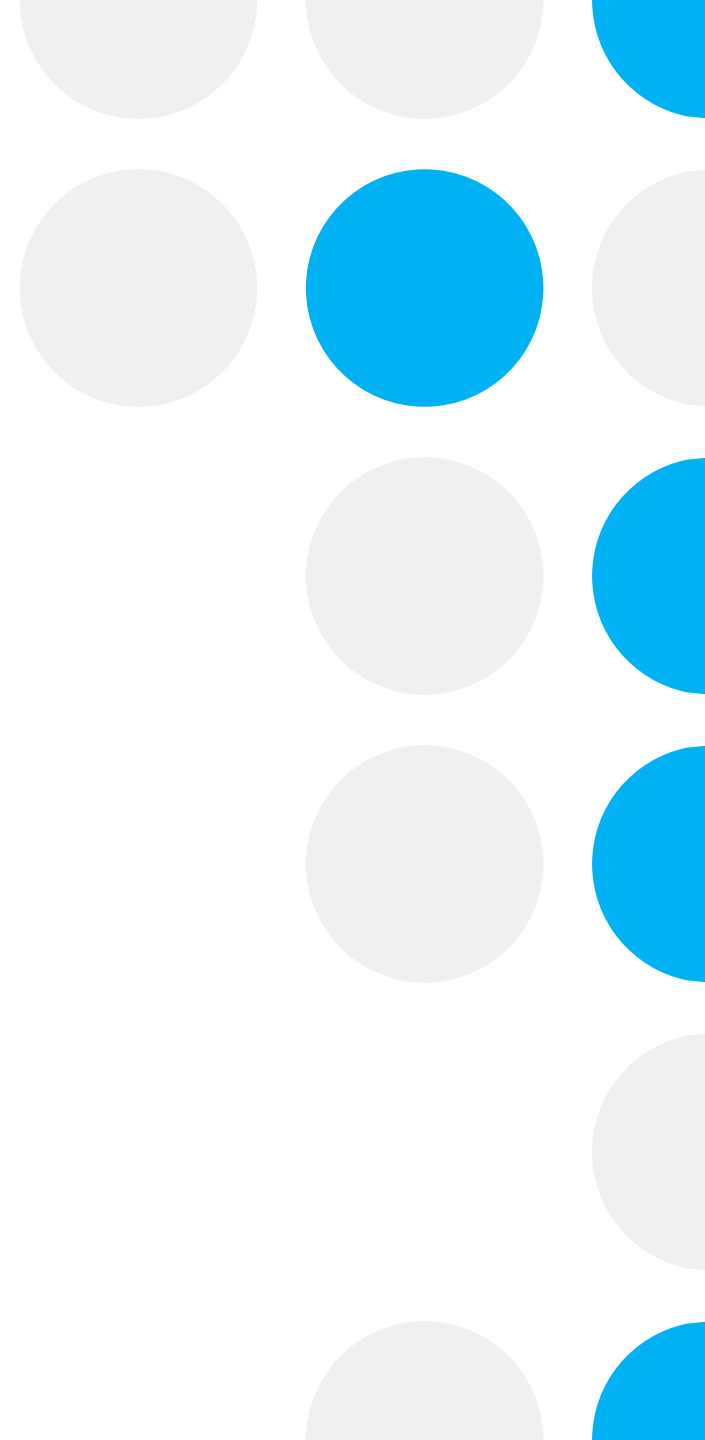
Selkokielen määritelmä

- **Selkokieltä** kirjoitetaan ja puhutaan.
  - Helpompia kuin yleiskielessä:
    - **sisältö**
    - **sanasto**
    - **rakenne**
-

Selkoviestinnässä käytät sanoja JA viestintää ilman sanoja

- Kirjoitetuissa teksteissä
    - selkotekstin ulkoasuohjeet
    - kuvat
    - esimerkit
    - vieraiden sanojen selitykset
    - verkossa saavutettavuus.
  - puheessa ja keskustelussa lisäksi
    - eleet, ilmeet ja muut sanattomat keinot.
    - kuvat, piirtäminen, näyttely, esineet jne.
    - näyttäminen: mallintaminen
    - yhdessä tekeminen
    - jne.
-

Lisätietoja:

[Selkokeskus. Selkokieli](#)

[Kuva. Selkokielen
pääperiaatteet. Vierko
2024](#)

SELKOKIELEN PÄÄPERIAATTEET

SANAT

- tutut, arjen yleiset sanat
- konkreettisest sanat
- vaikeiden sanojen selitys
- ei lyhenteitä
- ei kuvakieltä

KIELEN RAKENTEET

- lyhyet lauseet ja virkkeet
- yleiset, arkiset rakenteet
- tärkeää on tekijä ja tekeminen:
"Opiskelija tekee työn." Ei
"Työskennellään."
- ei harvinaisia kielen muotoja tai
pitkiä, monimutkaisia rakenteita.

SISÄLTÖ

- vain tärkeimmät asiat
- selkeä eteneminen
- vaikeiden, uusien asioiden selitys
- ei asiasta toiseen hyppimistä
- ei sisällön aukkoja

MUU SELKEYS

- lyhyet kokonaisuudet
- puheessa rauhallisuus ja tauot
- kirjoituksessa lyhyet rivit ja
kappalet
- kuvat ja muu, mikä
havainnollistaa sisältöä

3. Esimerkkejä tietoteksteistä

Selkokiehiset tietotekstit

- *"Mä ymmärrän kaiken!"*
  - *"Miksi ei kaikki oo selkoa?"*
  - Selkotehtien käyttöön vaikuttavat
    - **opetuksen ja tehtävän tavoite, mm.**
      - luetun ymmärtäminen ja soveltaminen
      - tekstilajien moninaisuus
      - eri kielimuotoihin tutustuminen
    - **opetuksen ja ohjauksen kielitietoisuus**
      - selkokielellä kohti yleis- ja erikoiskieltä
      - Huomaa: kielitietoisuus ja selkokielen käyttö eivät automaattisesti kuulu yhteen.
-

Esimerkkikatkelma: [Kirjastot-selkoesite](#) (Kirjastot.fi, PDF)

KIRJASTOT

Jokaisessa Suomen kunnassa on yleinen kirjasto. Kirjasto on kohtaamispaikka ja kulttuurikeskus. Kirjasto on tarkoitettu lapsille, nuorille, naisille ja miehille.

Kirjastossa voit lukea, viettää aikaa, tavata ystäviä ja osallistua tapahtumiin.

Kirjaston henkilökunta auttaa sinua, vastaa kysymyksiin ja esittelee kirjastoa.

Kirjasto on kaikille asukkaille tarkoitettu maksuton palvelu.

Kirjastossa voit

- lainata kirjoja, lehtiä, musiikkia ja videoita
- käyttää kirjaston tietokoneita ja muita elektronisia laitteita
- osallistua lukupiireihin, tapahtumiin ja kursseille
- pyytää henkilökunnalta asiantuntija-apua
- käyttää kirjaston tiloja, kuten lukusaleja.

Saat lisätietoa kirjastoista ja kirjastojen verkkosivustoilta.

Melkein kaikki kirjaston palvelut ja tapahtumat ovat ilmaisia.

Lainaamista varten tarvitset voimassaolevan kirjastokortin.

Muita palveluja voit käyttää myös ilman kirjastokorttia.

Esimerkkikatkelma:

[Kirjastot-selkoesite](#) (Kirjastot.fi, PDF)

Esitteessä

KIRJASTOT

Jokaisessa Suomen kunnassa on yleinen kirjasto. Kirjasto on kohtaamispaikka ja kulttuurikeskus. Kirjasto on tarkoitettu lapsille, nuorille, naisille ja miehille.

Kirjastossa voit lukea, viettää aikaa, tavata ystäviä ja osallistua tapahtumiin.

Kirjaston henkilökunta auttaa sinua, vastaa kysymyksiin ja esittelee kirjastoa.

Teksti muokattu helpolle selkokielelle

Joka kunnassa on kirjasto.

Lapset, nuoret, naiset ja miehet saavat käyttää kirjastoa ilmaiseksi.

Kirjastossa voit

- lukea ja lainata kirjoja
- viettää aikaa
- tavata ystäviä.

Kirjastossa on myös tapahtumia.

Kirjaston työntekijät auttavat sinua, ja he vastaavat kysymyksiisi.

He myös esittelevät sinulle kirjastoa.

Esimerkki: Kansallinen lukutaitostrategia 2023 yleiskielellä

Kansallinen lukutaitostrategia 2030 Kansallista lukutaitostrategiaa ryhdyttiin valmistelemaan syksyllä 2020 eduskunnan sivistysvaliokunnan aloitteesta. Tavoitteena on lukutaitostrategian ja lukutaito-ohjelman avulla tukea pitkäjänteistä lukutaitotyön kehittämistä. Kansallinen lukutaitostrategia 2030 laajentaa opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman kansallisen lukutaitofoorumien (2018) laatimia suuntaviivoja.

Lukutaitostrategiatyötä on tehty yhdessä moniammatillisen ohjausryhmän ja projektiryhmän kanssa. Toimintaa on koordinoanut Opetushallituksen Lukuliike. Strategiassa on hyödynnetty viimeaikaista tutkimustietoa monilukutaidosta ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Kansallisen lukutaitostrategian luonnos oli Lausuntopalvelussa kommentoitavana, ja siitä annettiin sata lausuntoa. Runsas lausuntopalaute sekä korjaus- ja täydennysehdotukset on otettu monipuolisesti huomioon strategian viimeistelyssä.

Kansallinen lukutaitostrategia sisältää konkreettisia tavoitteita ja toimenpiteitä kaikenikäisten monipuolisen lukutaidon vahvistamiseksi. Lukutaidon kehittämiseksi tarvitaan monia toimia ja tukipalveluja, joita on kehitettävä niin kansallisesti kuin paikallisestikin. Lisäksi lukutaidon ja lukutaitotyön arviointiin on tarpeen kehittää riittävät työkalut. Kansallisen lukutaitostrategian tavoitteena on vahva, monipuolinen ja osallistava lukemisen kulttuuri, joka vahvistaa menestyvää Suomea ja sen kansalaisten hyvää elämää.

Strategiassa lukutaito määritellään monilukutaidoksi, joka sisältää kaikenlaisten tekstien lukemisen ja tuottamisen taidot perinteisistä kirjoitetuista teksteistä esimerkiksi audiovisuaalisiin esityksiin.

[Yleiskieliset nettisivut](#)

Esimerkki: Kansallinen lukutaitostrategia 2023

Lukutaitoa voi ja kannattaa kehittää

Lukutaitostrategialla parannetaan suomalaisten lukutaitoa.

Lukutaitostrategian selkokielisestä esitteestä löydät vinkkejä siitä, miten voit kehittää lukutaitoasi ja löytää lukemisen ilon.

Lukutaitostrategia on suunnitelma siitä, miten suomalaisten lukutaitoa parannetaan. Lukutaitostrategian on tehnyt Opetushallituksen Lukuliike yhdessä työryhmän kanssa.

[Selkokielinen esite: Lukutaitoa voi ja kannattaa kehittää](#)

Vertailu

Kansallinen lukutaitostrategia 2030 (yleiskielellä)

Kansallista lukutaitostrategiaa ryhdyttiin valmistelemaan syksyllä 2020 eduskunnan sivistysvaliokunnan aloitteesta. Tavoitteena on lukutaitostrategian ja lukutaito-ohjelman avulla tukea pitkäjänteistä lukutaitotyön kehittämistä. Kansallinen lukutaitostrategia 2030 laajentaa opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman kansallisen lukutaitofoorumin (2018) laatimia suuntaviivoja.

Lukutaitostrategiatyötä on tehty yhdessä moniammatillisen ohjausryhmän ja projektiryhmän kanssa. Toimintaa on koordinoitunut Opetushallituksen Lukuliike. Strategiassa on hyödynnetty viimeaikaista tutkimustietoa monilukutaidosta ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Kansallisen lukutaitostrategian luonnos oli Lausuntopalvelussa kommentoitavana, ja siitä annettiin sata lausuntoa. Rungas lausuntopalaute sekä korjaus- ja täydennysehdotukset on otettu monipuolisesti huomioon strategian viimeistelyssä.

Kansallinen lukutaitostrategia sisältää konkreettisia tavoitteita ja toimenpiteitä kaikenikäisten monipuolisen lukutaidon vahvistamiseksi. Lukutaidon kehittämiseksi tarvitaan monia toimia ja tukipalveluja, joita on kehitettävä niin kansallisesti kuin paikallisestikin. Lisäksi lukutaidon ja lukutaitotyön arviointiin on tarpeen kehittää riittävät työkalut. Kansallisen lukutaitostrategian tavoitteena on vahva, monipuolinen ja osallistava lukemisen kulttuuri, joka vahvistaa menestystä Suomea ja sen kansalaisten hyvää elämää.

Strategiassa lukutaito määritellään monilukutaidoksi, joka sisältää kaikenlaisten tekstien lukemisen ja tuottamisen taidot perinteisistä kirjoitetuista teksteistä esimerkiksi audiovisuaalisiin esityksiin.

[Yleiskieliset nettisivut](#)

Lukutaitoa voi ja kannattaa kehittää

Lukutaitostrategialla parannetaan suomalaisten lukutaitoa.

Lukutaitostrategian selkokielisestä esitteestä löydät vinkkejä siitä, miten voit kehittää lukutaitoasi ja löytää lukemisen ilon.

Lukutaitostrategia on suunnitelma siitä, miten suomalaisten lukutaitoa parannetaan. Lukutaitostrategian on tehnyt Opetushallituksen Lukuliike yhdessä työryhmän kanssa.

[Selkokielinen esite: Lukutaitoa voi ja kannattaa kehittää](#)

Vertaa tekstejä

Koulurauhan julistus 2020

Koulun pitää olla paikka, jossa on turvallinen olla. Siellä pitää olla kavereita, ystäviä ja aikuisia, joihin voi luottaa. Voit itse tuottaa muille hyvää mieltä olemalla auttavainen ja reilu. Jokaisella on oikeus koulurauhaan, ja meillä kaikilla on velvollisuus muokata koulusta turvallinen ympäristö. On hyvä muistaa muskettisotureiden tunnuslause ”yksi kaikkien ja kaikki yhden puolesta”. Koulurauhan tärkein asia on yhdenvertaisuus, joka valittiin tämän vuoden teemaksi. Voit toteuttaa yhdenvertaisuutta ottamalla kaveriasi kädestä kiinni. Tätä kuvaa myös vuoden tunnuslause ”Käsi kädessä”. Tunnuslause valittiin ennen kuin koronavirus oli levinnyt Suomeen. ”Käsi kädessä” -sloganilla haluamme kuvata sitä, että vaikka terveyssyistä onkin joskus tärkeää pitää etäisyys muihin, niin on myös tärkeää tukea kaveria ja olla henkisesti lähellä vaikeina aikoina.

Ei ole väliä millainen sinä olet, mistä tulet tai millaisia vaatteita käytät, olet aina saman arvoinen kuin muut. Avoin ja myönteinen asenne uusia ihmisiä ja kokemuksia kohtaan on kaiken a ja o. Voimme koulurauhassakin toteuttaa Muumimamman viisauksia yrittämällä nähdä hyvät puolet kaikissa. Ottamalla koulutoveriasi kädestä kiinni osoitat olevasi hänen rinnallaan ja auttamassa häntä. Samalla saat itsellesi hyvän mielen.

Koulurauhan julistus 2020 (selko)

Yhdenvertaisuus on sitä, että kaikki ihmiset ovat yhtä tärkeitä. Olemme erilaisia, mutta samanarvoisia.

Koulurauhan tunnuslause on ”käsi kädessä”. Se kertoo, että koulussa on tärkeää toimia yhdessä. Koronaviruksen takia emme voi ottaa kaveria kädestä, mutta voimme auttaa ja tukea toisiamme. Suomen presidentti Sauli Niinistö on sanonut, että voit tuntea toisen ihmisen läheiseksi, vaikka et koske häneen.

Jokainen voi vaikuttaa siihen, millaista koulussa on. Et ehkä pidä kaikista ihmisistä, mutta voit olla kaikille reilu, auttavainen ja ystävällinen. Silloin saat hyvän mielen myös itse.

Mitä ja miksi tapahtui selkomukautuksessa?

- Alkujohdattelu on jäänyt pois.
- Selkoversiossa tärkein asia ensin ja yksityiskohtia on karsittu.
- Asia on tiivistetty.
- Asiat on järjestetty tärkeys- ja johdonmukaisuusjärjestykseen.
- Alkuperäisen tekstin selkeät osat ovat jääneet selkoversioon.
- Vaikeat sanat selitetään (teema, yhdenvertaisuus).
- Kuvainnollinen merkitys selitetään (käsi kädessä).
- Viittaus muskettisotureihin on poistettu.
- Yleiskielinen teksti viittaa presidenttiin – selkotekstissä se on nimetty ja liitetty kohtaan, johon presidentin asia liittyy. *(Ei näy katkelmasta.)*
- Selkotekstin rivitys helpottaa lukemista: rivillä 50–60 merkkiä
- Lyhyet kappaleet ja selkeä kappalejako helpottaa lukemista.

Selkokieliisiä tietotekstejä

- [Selkokeskus. Selkojulkaisut](https://selkokeskus.fi/selkojulkaisut/)
(<https://selkokeskus.fi/selkojulkaisut/>)
  - [Selkokeskus. Selkokirjallisuus. Selkokielisten oppimateriaalit](https://selkokeskus.fi/selkokirjallisuus/selkokielisten-oppimateriaalit)
(<https://selkokeskus.fi/selkokirjallisuus/selkokielisten-oppimateriaalit/>)
-

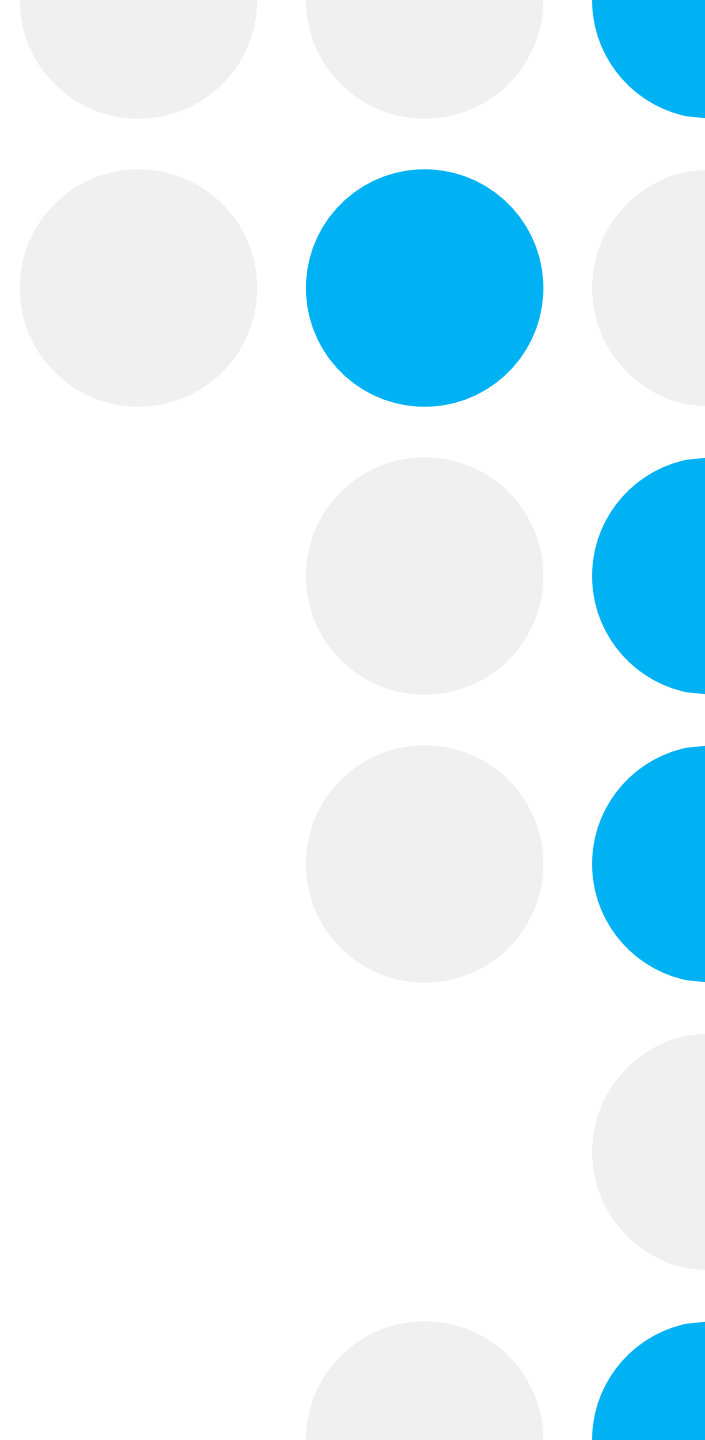
4. Selkokirjat: yleistä

Selkokirja on...

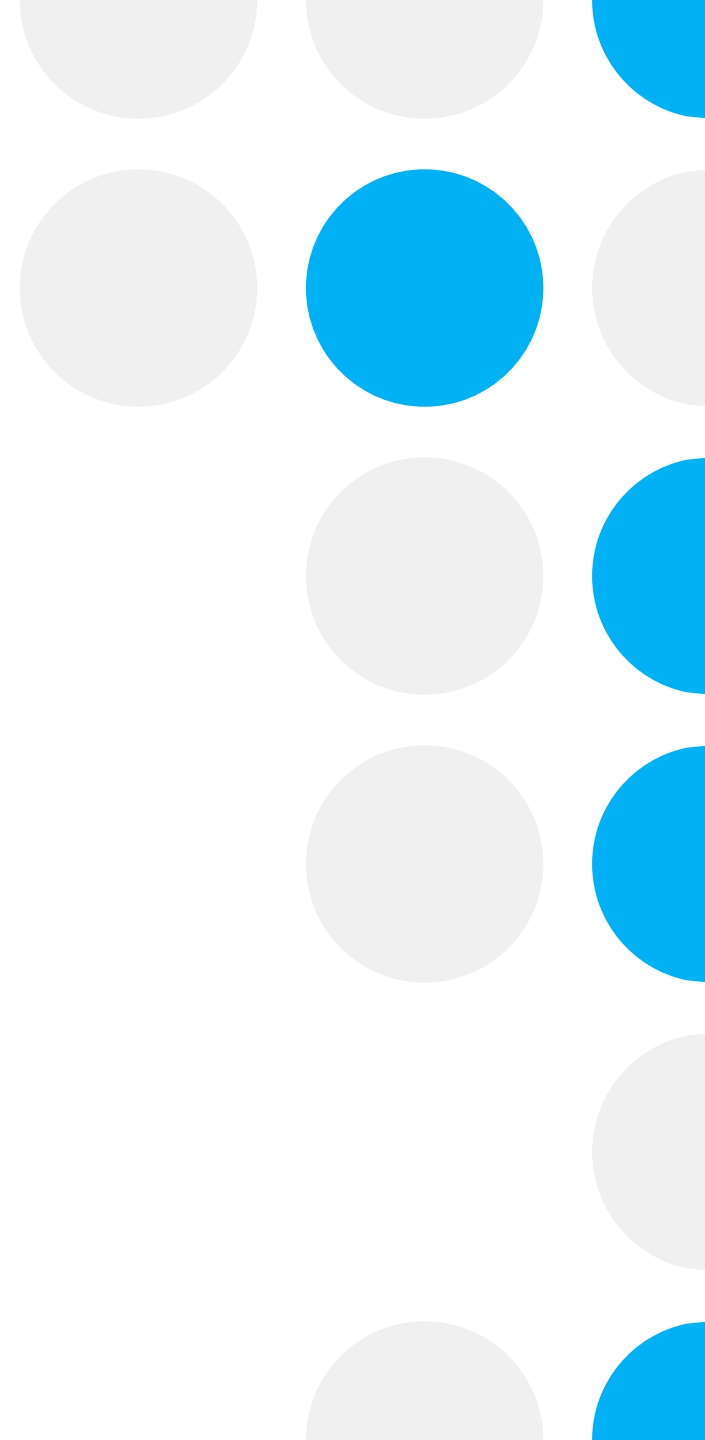
- [Vastaa parilla sanalla Answergardeniin \(https://answer garden.ch/4366428\)](https://answer garden.ch/4366428)
-

Miksi selkokirjoja? Kenelle?

- Kirjaelämys helpolla kielellä
  - Erilaisia lukijoita:
    - kielellisiä vaikeuksia eri syistä
    - selkokielen tarve
    - tottumattomuus lukea
    - haluttomuus lukea
    - aikapula – silti tahto kirjautintoon.
-

Miksi selkokirjoja? Kokemusesimerkki

 ahdistunutmirtl

Mutta en tarpeeksi hyvin, jotta
voin lukea yleiskielisiä kirjoja.

Onneksi Suomessa on olemassa

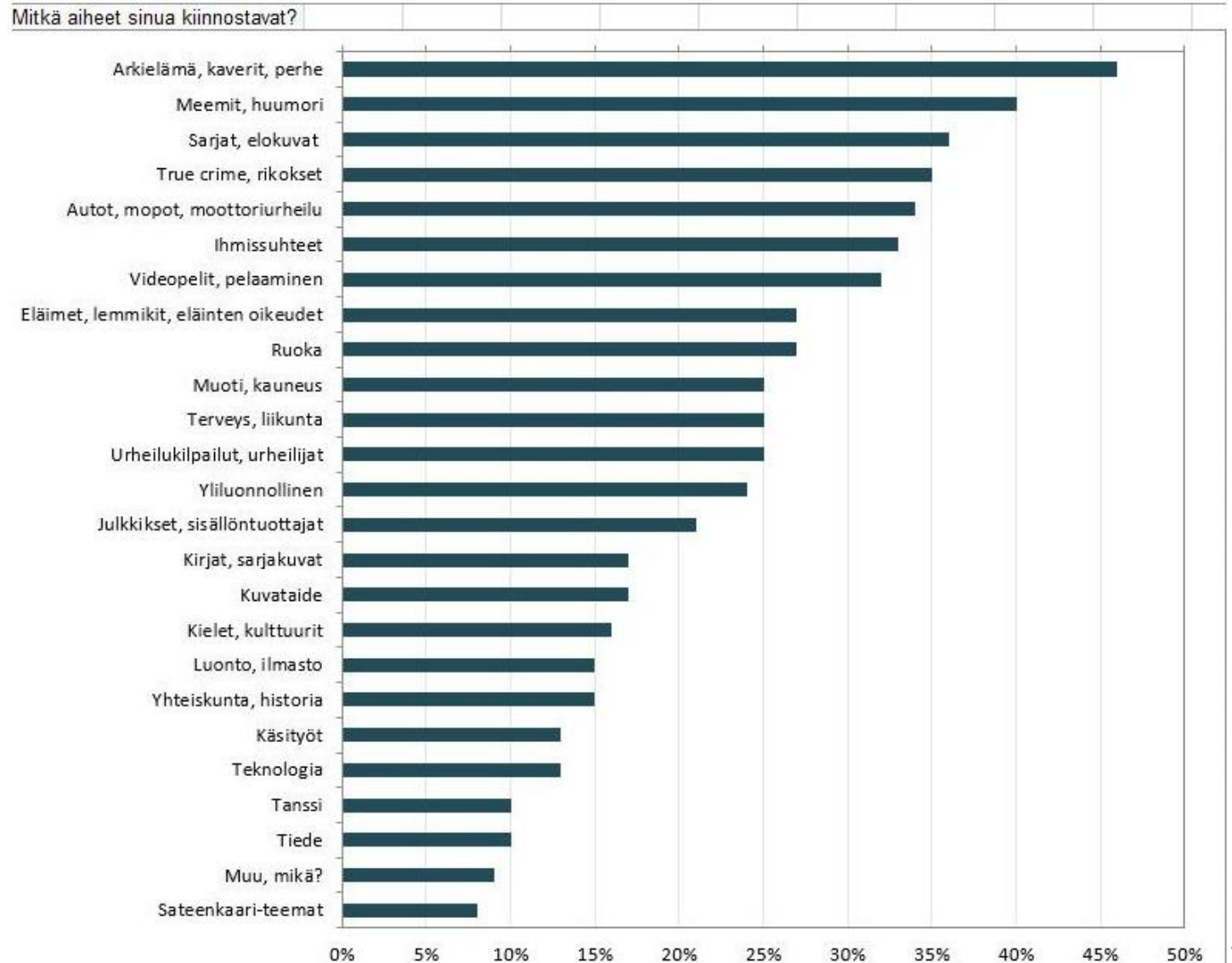
♥ Selkokirjoja ♥
joita osaan lukea.

Tässä on syitä miksi valitsen selkokirjoja:

ahdistunutmirtl Mun uuden sarjakuvan selkokirjoista. Ne ovat nyt ainoita suomen kielen kirjoja, joita mä osaan lukea. Siksi...

Selkopolku: kysely (2023)

- Kysely yläkoululisille huhtikuussa 2023
- vastauksia 2300 kpl
- selkokirjoja oli lukenut 39 %:a.
- aktiivisesti selkokirjoja luki 10 %:a.

Selkokirjat

- **Tieto- ja kaunokirjoja**
  - eri-ikäisille
  - eri lajeja
  - eri aiheita
- Kahdenlaisia:
  - kirjoitettu **suoraan selkokielelle**
  - **mukautettu** eli muokattu jo julkaistuista kirjoista selkokielelle
- **Selkotunnus:** julkaisu noudattaa selkokielen periaatteita.

Kuva: Tuija Takala

Valinnan varaa – katso esimerkiksi [Selkoesite 2024 - 2025](#)

Löydät

- **Kirjastot:** kirjastojen palvelu koota kirjakasseja sovitusta aiheista
  - [Selkokeskus. Selkokirjallisuus. Uudet selkokirjat](https://selkokeskus.fi/selkokirjallisuus/uudet-selkokirjat/) (<https://selkokeskus.fi/selkokirjallisuus/uudet-selkokirjat/>)
  - [Selkokirjatietokanta](https://selkokeskus.fi/selkokirjallisuus/selkokirjatietokanta) (<https://selkokeskus.fi/selkokirjallisuus/selkokirjatietokanta>)
  - Kustantaja esimerkiksi:
    - [Avain](#)
    - [Opik](#)
    - [Oppian](#)
    - [Reuna](#)
    - [Laatusana](#)
    - [Pieni Karhu](#)
    - [Nokkahiiri](#)
    - Suuret kustantamot satunnaisesti: Bazar, Otava, SKS, WSOY.
  - Lisätietoja: Selkokeskus. Mistä selkokirjoja saa? (<https://selkokeskus.fi/selkokirjallisuus/mista-selkokirjoja-saa/>)
  - Vapaasti luettavat selkokielliset julkaisut: [Selkokeskus. Selkokielliset verkkokirjat ja sadut](https://selkokeskus.fi/selkojulkaisut/selkokielliset-verkkokirjat/) (<https://selkokeskus.fi/selkojulkaisut/selkokielliset-verkkokirjat/>)
  - Selkokeskus. Tehtäviä selkokirjoihin (<https://selkokeskus.fi/selkokirjallisuus/tehtavia-selkokirjoihin/>)
-

5. Yleisiä väitteitä selkokielisestä kaunokirjallisuudesta ja väitteiden avauksia

---

Selkoromaani – säeromaani - ”tavallinen romaani”

- **Väite: Säeromaani on ”välimuoto” heikoille lukijoille selkokirjan ja ”tavallisen” romaanin välillä.**
    - Säeromaaneissa rivitys muistuttaa selkokirjoja, mutta kieli ja rakenteet vaihtelevat kuten ”tavallisissa” romaaneissa.
-

Laiskat ja huonot lukijat

- **Väite: Selkokirjoja valitsevat nuoret, jotka haluavat päästä vähällä.**
  - **Väite: Selkokirjat ovat vain heikoille lukijoille.**
    - Minkälaisia asenteita meillä on?
    - Mitä arvotamme?
    - Mitä yleistämme?
    - Syynä selkokirjojen lukemiselle voi olla lukemisen vaikeudet, lukuhaluttomuus tai tottumattomuus lukea kirjoja.
    - Pisa 2022: 18 % lukutaito ei riitä jatko-opintoihin, lisäksi 22 %:lla lukutaito on välttävä.
    - Selkokirja totuttaa kokonaisen kirjan lukemiseen: nostaa itsetuntoa lukijana.
    - Selkokirjat tuottavat joka tapauksessa lukunautinnon ja kirjallisen kokemuksen.
-

Sanavarasto

- **Väite: Selkokieli köyhdyttää kieltä.**
  - **Väite: Selkokirjat eivät lisää sanavarastoa.**
    - Totta: selkokielessä käytetään helppoja ja tavallisia sanoja.
    - Liian usealla nykylukijalle ”tavalliset” sanat ovat vieraita, joten selkokirjat lisäävät monen lukijan sanavarastoa – tai ylläpitävät sitä.
    - Selkokirjoissa uudet, vieraat ja vaikeat sanat selitetään, joten sanavarasto lisääntyy.
    - Selkokirjoja on monenlaisia - perusselkoa ja vaikeaa selkokieltä, joka on lähellä yleiskieltä.
    - Helpon sanaston kirjat voivat toimia kipinäinä kokeilemaan erilaista tekstiä (”porttiteoria”).
-

Virkerakenteet

- **Väite: Selkokirjat eivät tue virkerakenteiden kehitystä, koska selkokielen rakenteet ovat yksinkertaisia.**
    - Totta: kielen vaikeimmat rakenteet puuttuvat.
    - Selkokirjoissa hahmottuvat virkerakenteet lukijoille, jotka eivät niitä muuten hyvin hahmota.
    - Selkokirjan rivitys tukee sitä, että rakenteista voi tehdä huomioita (yksi ajatuskokonaisuus yhdellä rivillä).
    - Selkokirjoja on monenlaisia - perusselkoa ja vaikeaa selkokieltä, joka on lähellä yleiskieltä.
-

Välivaihe

- **Väite: Selkokirjat jäävät välivaiheeksi ennen ”tavallisten” kirjojen lukemista.**
    - Se riippuu lukijasta ja hänen tarpeistaan: osalla selkokirjat ovat ainoa vaihtoehto (kielelliset ja keskittymisen vaikeudet).
    - ”Porttiteoria” myös toimii: kiinnostus kirjoihin ja lukemisen ilo herää selkokirjojen avulla.
-

Oikea kirjallisuus

- **Väite: Selkokirjat eivät ole oikeaa kirjallisuutta - ja muut aiemmat väitteet.**
    - Minkälaisia asenteita välitämme kirjoista, lukemisesta ja erilaisista lukijoista?
    - ”Oikea” kirjallisuus kaihtaa määrittelyjä – kirjallisuus on monimuotoista ja valittavana on erilaisille lukijoille sopivaa kirjallisuutta.
    - *”Hyvä kirja on yhden henkilön luomistyön tulos, joskus myös kahden henkilön tai kokonaisen työryhmän. Siinä on jotain uutta ja omaa, jota missään muussa kirjassa ei täysin samalla tavalla ole. Siksi hyvä selkokirja antaa myös lukijalle jotain uutta, uusia ajatuksia, uusia näkemyksiä, ehkä uusia tunteita, tai se näyttää vanhoja asioita uudessa valossa, avaa uusia näkökulmia, jotka ovat syntyneet kirjaan kirjailijan persoonallisen näkemyksen kautta. Yhdessä hyvät kirjat, selkokirjat muiden mukana, luovat kirjallisen kulttuurin, oikeaa maailmaa heijastavan kirjallisen maailman.”* (Ella Airaksinen & Ari Sainio: Sukella selkokirjaan, Opika 2024)
-

6. Kaunokirjallisuutta suoraan selkokielellä

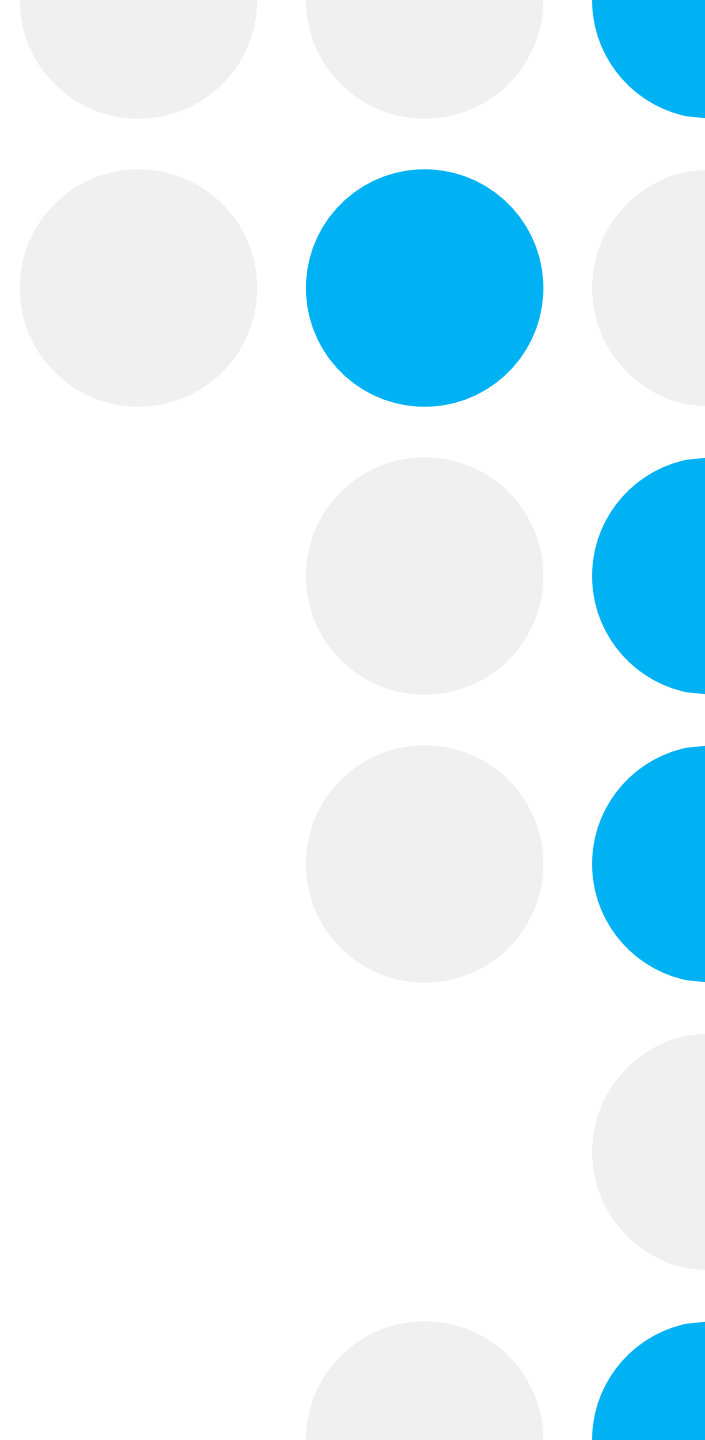

Selkokielen kirja: kirjailijan valinnat

- Lukijat - kohderyhmät
  - aihe ja aiheen käsittely
  - sisältö - sanasto - rakenne
  - rivitys - taitto
  - kaunokirjallisuuden keinot selkokielen periaatteiden rajoissa
  - luova prosessi kuten kaikessa kirjoittamisessa.
-

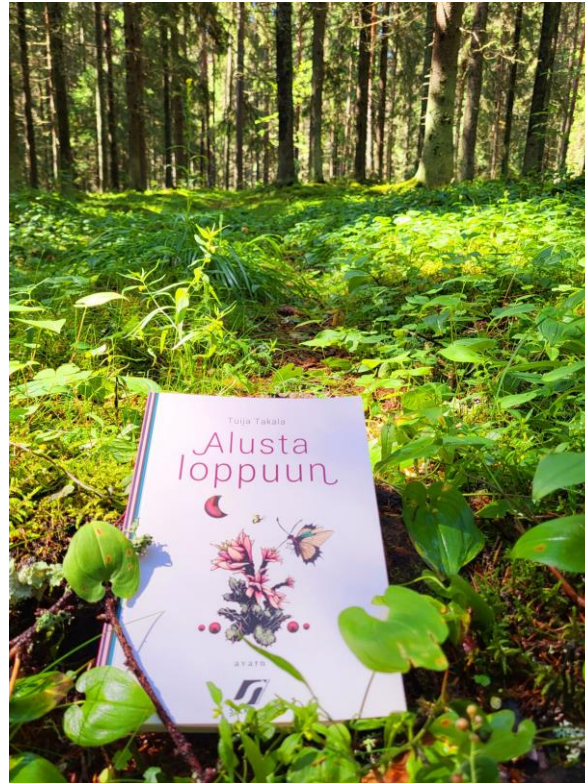
Selkorunot. Esimerkki

Ympärillä on liikaa ääniä.
En kuule ajatuksiani.

Hetken on hiljaista.
Saan ajatuksen.

Haluan, että ääneni kuuluu.

Takala, Tuija: Alusta loppuun (Avain 2023)

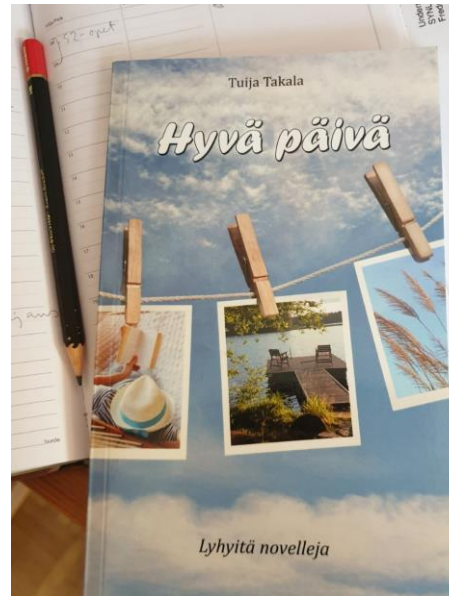

• Käyttö:

- ennakkoluulojen purkaminen: runot ovat /eivät ole vaikeita
- runo: tunteet, ajatukset, havainnot
- runokieli tutuksi
- runon keinot
- runojen tulkinta.

Novelli. Esimerkki

- Käyttötapoja mm.
  - kuuntelu / kuullun ymmärtäminen
  - tekstilaji /kaunokirjallisuuden lajit
  - novellin rakenteen tarkastelu
  - novellianalyysi
  - kielen rakenteiden tunnistaminen
  - tekstitaidot: oman tekstin kirjoittaminen (kortti/some-viesti/sähköposti jne.)
  - integrointi (tässä esimerkissä mm. kuvataide, [kulttuuri]historia, maantieto).
- Esimerkkinovelli: Tuija Takala, Hyvä päivä, Opikse 2018; kuva: Tuija Takala

6 Postikortti

Nainen hakee postin.
Nainen ei koskaan saa postikortteja,
mutta nyt mainosten joukossa on kortti.

Kortissa lukee:
"Kaipaam sinua, rakas.
Terveisin Kullanmuru."

Nainen kääntelee korttia.
Kuvassa on hiekkaranta.
Aurinko laskee mereen,
ja taivas loistaa oranssia valoa.
Kaksi ihmistä nojaa toisiinsa.
He erottuvat taivasta vasten
kuin varjot.

Nainen lukee taas kortin tekstin.
Hän miettii ja laskee aikaa.
Milloin hän on ollut jollekin rakas?
Hän ei muista.

Sitten hän muistelee,
milloin hän on matkustanut maahan,
jossa on aina aurinkoista
ja lämmin hiekkaranta.
Siitä on liian kauan.

Nainen hakee kaapista matkalaukun.
Hän pakkaa sinne kesävaatteet.
Hän laittaa passin käsilaukkuun
ja tarkistaa, että pankkikortti on mukana.
Sitten hän tilaa taksin lentokentälle.

Ennen kuin taksi tulee pihaan,
nainen tiputtaa kortin
naapurin postiluukkuun.
Oikeaan osoitteeseen.

Lisää novelleista

- Novellikokoelmia nuorille on ilmestynyt melko paljon:
  - teemallisia kokonaisuuksia
  - antologioita.
- Genret käsittelyyn:
  - perinteinen (käännekohta, huippukohta)
  - historiallinen
  - fantasia, spefi
  - kauhu
  - rakkaus
  - seksi (porno)
  - jne.

Romaanit

- Löytyy lajien kirjoja ja valinnan varaa:
  - ”tavallinen”
  - episodi
  - chick lit
  - rakkaus
  - kauhu
  - fantasia
  - scifi
  - historia
  - jännitys, dekkari
  - seikkailu
- Käyttö: kuten muukin kaunokirjallisuus.

7. Mukautukset

Käyttö erillisinä tai rinnakkain alkuperäisen teoksen kanssa

Mukauttaja

- ei ”käännä”
- karsii
- kirkasta
- oleellinen pysyy
- tunnelma säilyy
- kantaa vastuun valinnoista.

Tuija Takala on hollantilainen
sivistys- ja suomen opettaja, jonka työ
selkokielen edistämisestä palkittiin
Seesam-palkinnolla 2019. Häneltä on
aiemmin ilmestynyt selkokielen romaani
Laurin aita (Avain 2018) ja runokokoelma
Uuden muoto (Avain 2017).

Alkuperäinen
ja selkokielen
runo rinnakkain.

Runot

- Käyttö:
    - kirjallisuuden historia (alkusanat ja tietotekstit kirjan kirjailijoista)
    - ennakkoluulojen purkaminen: runot ovat/eivät ole vaikeita
    - runokieli tutuksi
    - runo: tunteet ja ajatukset
    - runojen tulkinta
    - runon keinot.
-

Novellit: uutta ja vanhaa kirjallisuutta

- Magdalena Hai: Haiseva käsi (Riikka Tuohimetsä)
  - Magdalena Hai: Kuolleiden kirja (Riikka Tuohimetsä)
  - Nadja Sumanen: Sade on kaikille sama (Riikka Tuohimetsä)
  - Minna Canth: Kolme novellia (Tuija Takala)
  - Minna Canth, Maria Jotuni ja Aino Kallas: Suomalaisia naiskirjailijoita (Silja Vuorikuru)
-

Romaanit

Paljon
vaihtoehtoja,
eri genrejä

Klassikoita
ja uutuuksia

Mukautus, esimerkki 1

Kuva: Tuija Takala

Alkuperäinen ja mukautus

Aleksis Kivi: *Kullervo* (1864)

”Männyt vuoren kiireellä, kuivettuneet, sammaleiset, vapisit ja vinguit tämän vihaisen vihurin kynsissä ja kirkuen yösjöiltänsä kotkat pakenit. Ja kostohuudon päälleni tässä myrskyssä mä kuulin ja sentähden kamo synkeä mua painaa, eikä päältäni sitä viskata voi.”

Selkomukautus Tuija Takala, Laatusana 2021

Kuivat männyt vapisivat vuoren päällä,
ja suuret linnut huusivat ja pakenivat,
kun kova, vihainen tuuli vinkui.

Myrskyssä kuulin koston huudon,
ja siksi minua painaa synkkä kauhu.

Se ei lähde pois.

Mukautus, esimerkki 2

Magdalena Hai (oikealla) ja Tuija Takala (vasemmalla) Helsingin kirjamessuilla 2024.
Kuva: Heikki Jääskeläinen

Alkuperäinen ja mukautus

Magdalena Hai: *Sarvijumala* (Otava 2023)

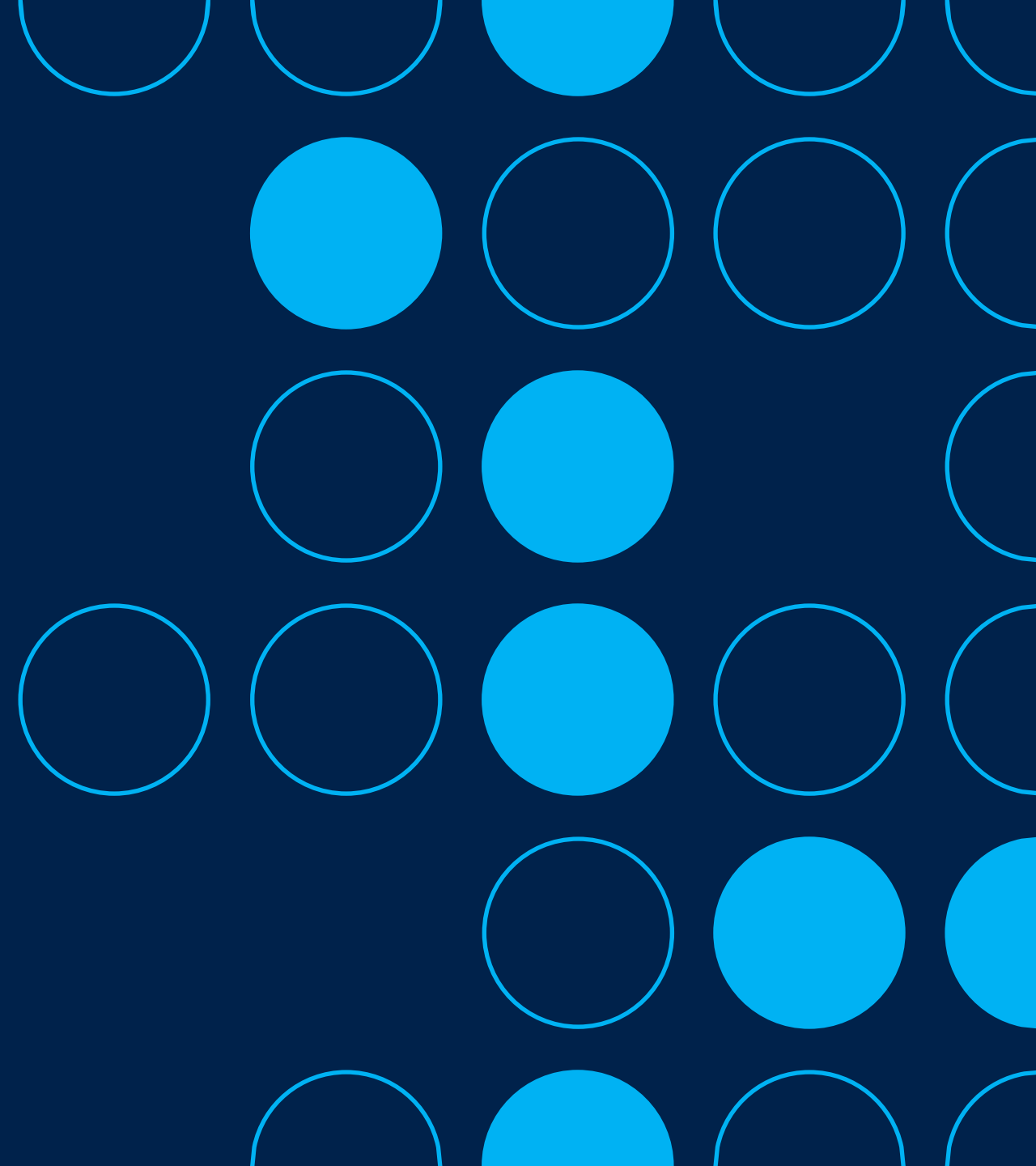
Sarvijumalan kallosta kasvaa kymmenkärkinen sarvikruunu, josta roikkuu naavaa ja repaleista nahkaa. Sen kädet ovat luisevat ja tummat, sormet kuin oksan karahkat. Monikerroksinen viitta näyttää kasvaneen sen päälle. Lahosienen haju pistelee limakalvolla. - -.

En uskalla nostaa katsetta sen kasvoihin, mutta läheltä näen toukat ja siirat, jotka vilistävät sen viitassa. Lihavan hämähäkin, joka kutoo seittiään sen somien väliin. Sen viitan raoista hohkaa kellarinkylmää, joka saa mut vapisemaan kovempaa. Kylmä tuuli huokaa. Melkein kompastun ja hengitän sisään manalaista tuoksua, jota mun keuhkot kieltäytyy ottamasta vastaan. Alan kakoa.

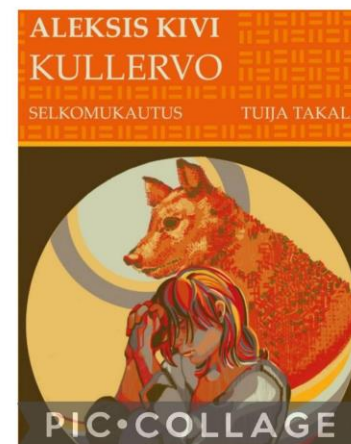
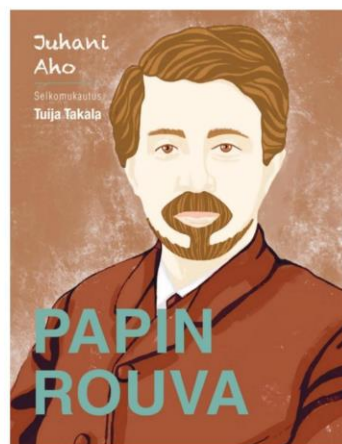
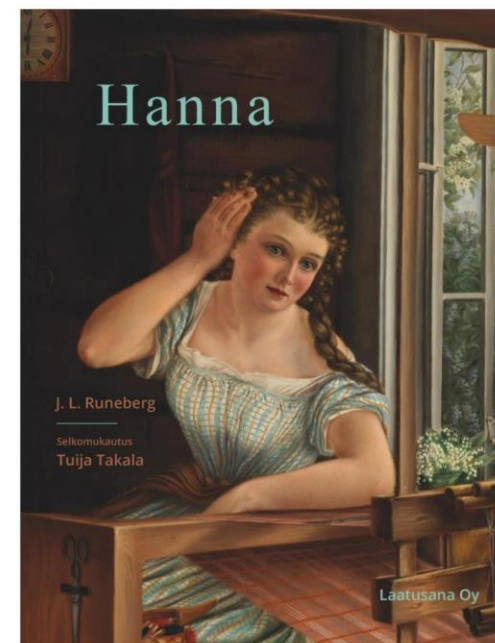
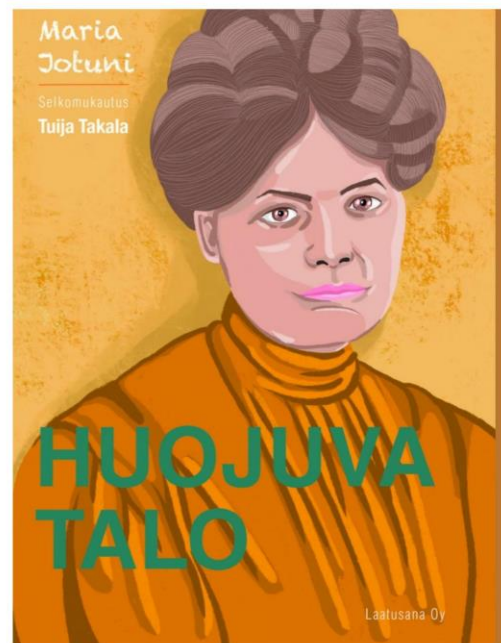
Selkomukautus Tuija Takala (Otava 2024)

Sarvijumalan isoista sarvista roikkuu nahkaa.
Sen kädet ovat luiset ja tummat
ja sormet kuin kuivan puun oksat.
Niihin iso hämähäkki kutoo verkkoa.
Sarvijumalan viitassa kiemurtelee matoja,
ja se haisee mädältä lihalta.

8. Klassikkosarjasta

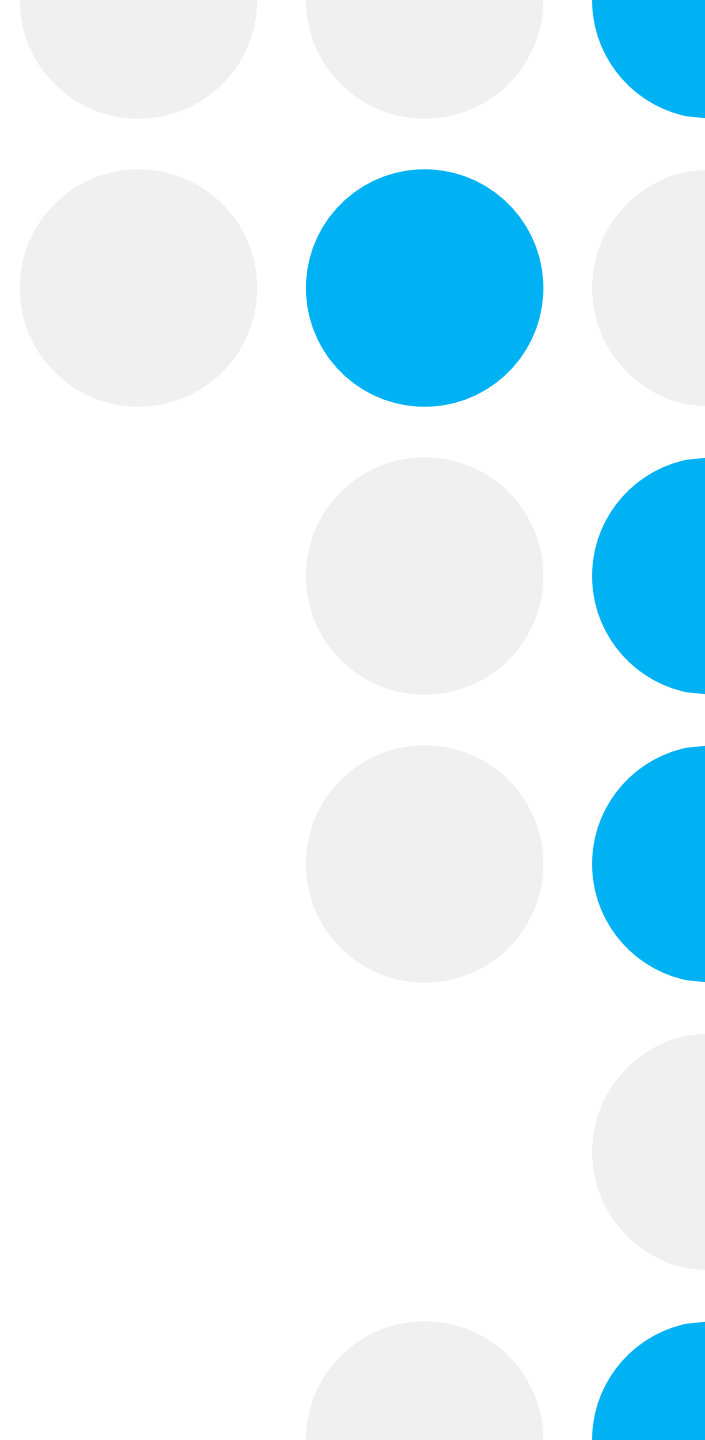
Laatusanan klassikkosarja

Tehtävät

- Klassikot kuuluvat kulttuurihistoriaamme.
  - Ne siirtävät kulttuuriperinnettämme, mutta ovat kielellisesti vaativia.
  - Selkomukautukset säilyttävät kulttuuriperinnettämme.
  - Jokaiseen klassikkoselkoistukseen on tehtäväpaketti: ilmainen ÄOL:n jäsenelle
-

Esimerkkejä tehtävistä

Maria Jotuni: Huojuva talo

Sisällys

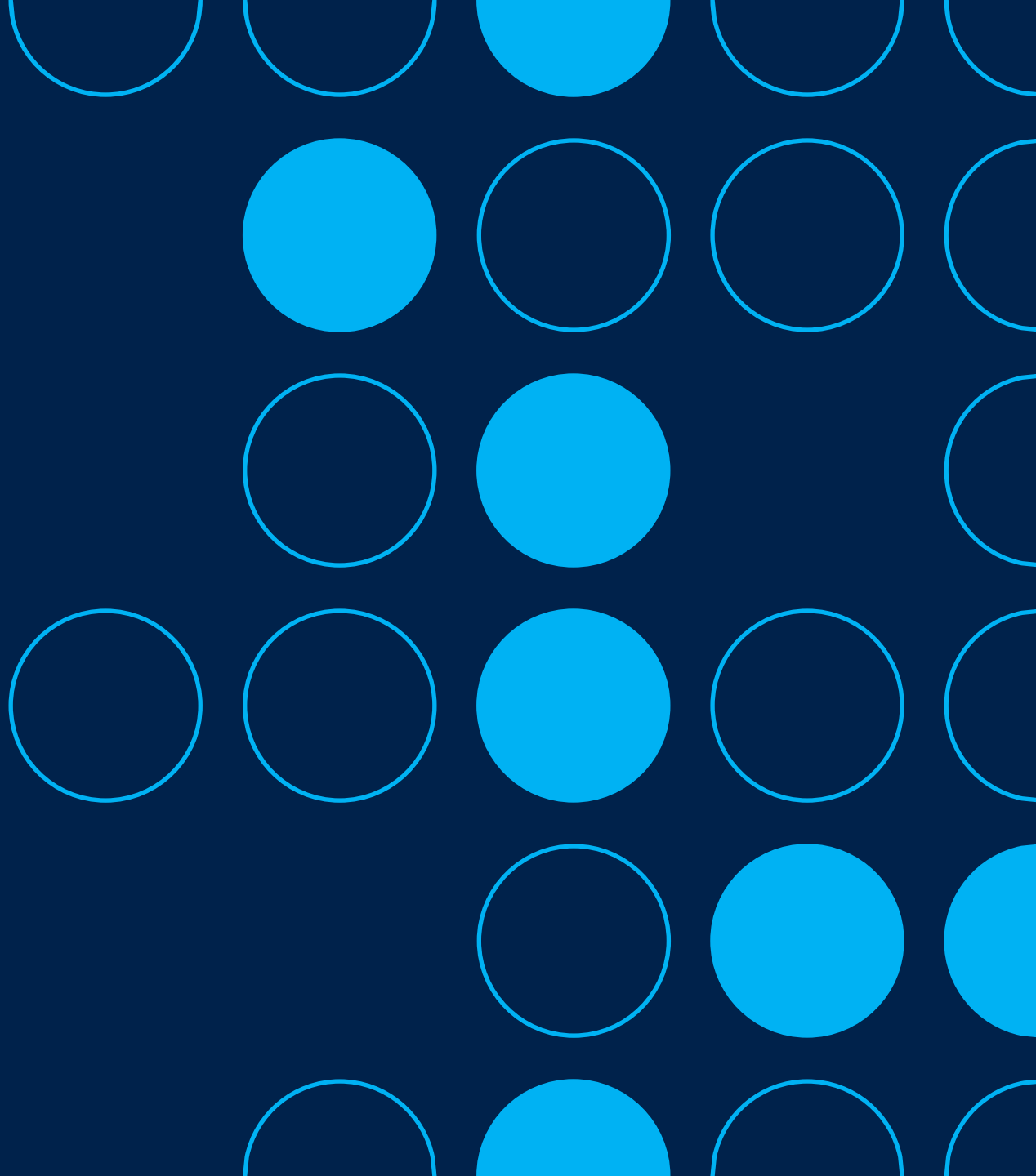
1 Opettajalle.....	3
2 Tehtävät	4
Tehtävä 1: Lukupiiri.....	5
Tehtävä 2: Kirja-arviointi	9
Tehtävä 3: Kirje Lealle	10
Tehtävä 4: Henkilokuva Eerosta.....	11
Tehtävä 5: Väkivalta.....	12
Tehtävä 6: Ahdistelu ja häirintä	13
Tehtävä 7: Mitä sitten tapahtui?.....	15
Tehtävä 8: Kuvittele onnellinen hetki.....	16
Tehtävä 9: Jotuni sarjakuvassa.....	17
Tehtävä 10: Kieli vaihtelee	19

Juhani Aho: Papin rouva

Sisällys

1 Opettajalle.....	3
2 Lukupiiri: kirjan luku kerallaan	4
Lukupiiri.....	5
3 Papin rouva.....	10
Tehtävä 1: Mieli pide Ellistä	11
Tehtävä 2: Mieli pide Olavista	12
Tehtävä 3: Mieli pide Aarniosta.....	13
Tehtävä 4: Kirja-arviointi	14
Tehtävä 5: Mitä sitten tapahtui?.....	15
Tehtävä 6: Sarjakuva.....	16
Tehtävä 7: Elli tänään.....	17
Tehtävä 8: Runo	18
Tehtävä 9: Vuoropuhelu	20
Tehtävä 10: Romaanin loppu	22
Tehtävä 11: Haastattelu.....	23
4 Kirjailija Juhani Aho	24
Tehtävä 12: Ahosta minuutissa	25
Tehtävä 13: Kirje Juhani Aholle.....	26

9. Viimeiset tärpit

Selkokirjojen käyttö, peruskoulu: selkotekstit ja –kirjat muiden tekstien rinnalla

- Äidinkieli ja kirjallisuus & Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus:

1. Vuorovaikutustilanteet: eri viestintätavat
  2. Tekstien tulkitseminen
    - lukutaito
    - tekstien lajit
    - tekstien ja kirjallisuuden herättämät tunteet ja ajatukset
    - tekstien ja kirjallisuuden keinojen tunnistaminen
    - tekstien ja kirjallisuuden tulkinta ja analysointi
  3. Tekstien tuottaminen: tekstien ja kielen piirteet, erityyppisten tekstien tavoitteet ja kohderyhmät, kielen elementit, sanaston tyylipiirteet, kielen konventiot
  4. Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen
    - kirjallisuuden lajit: selkokirjallisuudesta kattavasti esimerkkejä
    - suomalaisen kirjallisuuden vaiheet: selkokirjallisuudesta kattavasti esimerkkejä (mukautukset, nykykirjallisuudesta myös alun perin selkokielliset kirjat ikätasoon sopien)
    - kohti monipuolista lukemista, jonka yhtenä osana on selkokirjallisuus
-

Käyttö: toinen aste

Ammatillinen koulutus

- Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, **suomi**, 4 osp & Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, **suomi toisena kielenä**, 4 osp
  - Tavoitteet mm. tekstilaji, tekstin tavoitteet, media, tunteiden ja ajatusten ilmaisu
  - [VIERKO-hankkeen selkokielen S2-materiaali \(aoe.fi\)](#)
- Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, **suomi, valinnainen**, 3 osp & Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, **suomi toisena kielenä, valinnainen** 4 osp
  - Kirjallisuustavoitteissa selkokirjojen hyödyntäminen: kielen muodot ja kirjallisuuden lajit, kirjallisuuden analysointi
- **Taide ja luova ilmaisu**, 1 osp: kirjallisuuden käyttö ja luova kirjoittaminen
  - [VIERKO-hankkeen selkokielen TALU-materiaali \(aoe.fi\)](#)
- **PS. Kaikki VIERKO-hankkeen selko- ja S2-materiaalit koottu: bit.ly/VierkoSelkoS2.**

Lukio OPS 2019

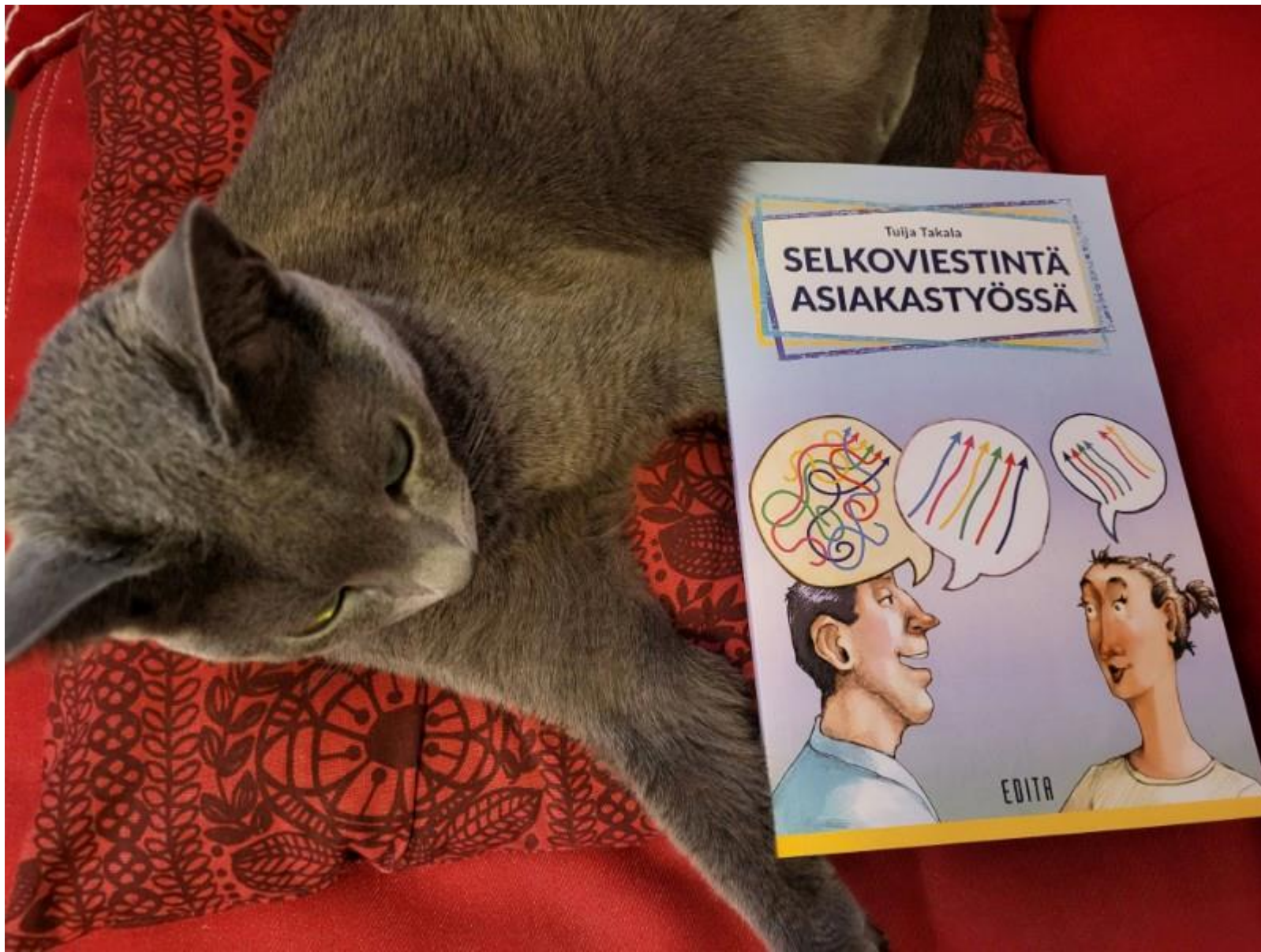
- ÄI1, S21, **Tekstien tulkinta ja kirjoittaminen**, mm. muut tekstit oman kirjoittamisen pohjana, käsitys itsestä tekstien tulkitsijana
- ÄI2, S22, **Kieli- ja tekstitietoisuus**, mm. kielen sosiaalinen luonne, kieli merkitysten muodostajana ja vallan välineenä, kielipolitiikka ja monikielisyys
- ÄI4, S24, **Kirjallisuus**, mm. lukemisen tapoja, elämyksellisyys, lajit, tulkinta jne.
- ÄI5, S25, **Tekstien tulkinta**, mm. selkomediala
- ÄI8, S28, **Kirjallisuus**, Suomen kirjallisuus monimuotoisena ja moniäänisenä, kontekstit, tarkastelu eri näkökulmista
- ÄI11, S211, **Tekstien tulkinta**, mm. monimuotoiset tekstit ja niiden tulkinta, erilaiset tulkintatavat, tilanne- ja kulttuurikonteksti

10. Lisätietoja

Kuva: Tuija Takala

Kuva: Tuija Takala

Lähteitä ja materiaaleja

- Airaksinen, Ella & Sainio, Ari. 2024. Sukella selkokirjaan. Selkokirjallisuus pintaa syvemmältä. Opike.
  - Leskelä, Leealaura. 2019. Selkokieli. Saavutettavan kielen opas. Opike.
  - Sainio, Ari. 2022. Avaimet selkokieleen. Opike.
  - [Selkokeskus. Selkokieli. 2021.](https://selkokeskus.fi/)
  - Takala, Tuija. 2024. Selkoviesticntä asiakastyössä. Edita.
-

Ekstrat

- Käynnissä Selkokeskuksen äänestys 20.1.2025 saakka:
[Suomen paras selkokirja](#)
  - **Helmet-haasteen** voi koota selkokirjoista ([Selkokeskus](#) ja [omat tärppini blogissa tuijata.com](#)).
  - [Voit tilata ilmaisen selkokirjaesitteen 2024 – 2025 Selkokeskuksesta](#)
-

JATKOTYÖSKENTELY PADLETISSA

- **Ryhmäkeskustelun aiheet:**

- Mihin sisältöihin selkokirjat sopivat?
- Miten olet käyttänyt jo selkokirjoja?
- Miten ja missä oppiaineen sisällöissä voisit niitä käyttää?

- **Kotiläksy:**

- Lue ainakin yksi uudehko selkokirja. (Esim. [Selkokeskus. Uudet selkokirjat](#) TAI [Selkoesite 2024–2025](#).)
    - Tee siitä lyhyt tehtävävinkki: luokka-aste/kurssi, aihe, tavoite, tehtävän ohjeet
  - **TAI**
    - Kuvaile, mihin jo olemassa olevaan tehtävään kirja sopii (kerro, mistä tehtävä löytyy).
-

KIITOS!

Yhteystiedot

- Tuija Takala
  - tuija.takala@gmail.com
  - tuijata.com
  - opettaja: viestintä- ja vuorovaikutus äidinkielellä suomi ja suomi toisena kielenä
  - selkokirjailija
  - selkokielen asiantuntijaryhmän jäsen (Selkokeskus)
  - Suomen kirjailijaliiton jäsen
  - Suomen tietokirjailijoiden jäsen
-

